

Stanisław Sagan

"Ústavné právo : štátoveda", L'ubor Cibulka a kolektív, Bratislava 2013;
"Ústavné právo, ústavný systém Slovenskej republiky", L'ubor Cibulka a kolektív, Bratislava 2014 :
[recenzja]

Studia Prawnoustrojowe nr 29, 293-295

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Recenzje i sprawozdania

Ľubor Cibulka a kolektív, *Ústavné právo. Štátoveda*, Bratislava 2013, ss. 279; *Ústavné právo, ústavný systém Slovenskej republiky*, Bratislava 2014, ss. 406.

Na Wydziale Prawa Uniwersytetu Komeńskiego ukazało się nowe wydanie *Prawa konstytucyjnego Republiki Słowackiej*. Pierwsza część podręcznika dotyczy nauki o państwie współczesnym (*Štátoveda*), druga zagadnień związanych z analizą współczesnego ustroju konstytucyjnego. Dokonał tego wybitny uczony, autorytet w prawie konstytucyjnym, prof. Ľubor Cibulka, wieloletni kierownik Katedry Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie. Współautorami podręcznika są jego współpracownicy: Branislav Fridrich, Marián Giba, Tomáš Ľalík i Lívia Trellová. Podkreślić trzeba, że w tomie nauki o państwie partycypował wybitny czeski konstytucjonalista Karel Klíma z Uniwersytetu Karola w Pradze (wykładający także na innych uczelniach w Czechach i Polsce).

Główne założenia metodologiczne i pojęciowe, które przyświecały autorom w badaniu i systematyce wykładu, to przykłady stosowania metod multidyscyplinarnych (formalno-dogmatyczna, prawnoporównawcza, historyczna i inne).

Wykład prawa konstytucyjnego w Republice Słowackiej rozpoczyna analiza podstaw nauki o państwie współczesnym. Jest to interesujący pogląd na instytucje państwowe dokonany przez prawników, a nie – jak zwykle się to dzieje – przez politologów.

Pierwszy tom: *Nauka o państwie* zawiera dwanaście rozdziałów oraz wykaz pozycji literatury wykorzystanej w opracowaniu. Pierwszy rozdział to analiza pojęcia i zakres nauki o państwie. Rozdział drugi dotyczy pojęcia państwa, jego powstania, a także godła państwa, terytorium, władzy państwowej i suwerenności, w końcu funkcji państwa. Rozdział trzeci omawia organy państwa i ich charakterystykę. Charakterystyczne, że na Słowacji ministerstwa stanowią odrębne organy, odmiennie niż w Polsce. Kolejny rozdział analizuje horyzontalną i wertykalną formę państwa, w tym Unii Europejskiej. Status Unii określa minimum tzw. nowej suwerenności. Nie precyzując ani głębiej nie analizując, czym Unia jest na obecnym jej etapie rozwoju, autorzy dopatrują się zarysu zarówno konfederacji, jak i federacji nowego typu (s. 81 i 82).

Rozdział piąty dotyczy teorii konstytucji, porusza ważne problemy współczesnego konstytucjonalizmu, omawia ewolucję pojęcia konstytucji, relacje pomiędzy

ustawą zasadniczą a państwem, ochronę konstytucji i jej funkcje, formy konstytucji, stabilizację i dynamikę oraz język i interpretację ustawy zasadniczej. Podrozdziały dotyczące języka i interpretacji konstytucji są w moim przekonaniu zbyt lakoniczne (s. 121 i 122). Rozdział szósty zawiera analizę pojęcia demokracji i form jej realizacji we współczesnych państwach zarówno w formie bezpośredniej, jak i demokracji przedstawicielskiej. W rozdziale siódmym omówione zostały podstawowe prawa i wolności człowieka i obywatela. W szczególności poddano tu analizie rozwój instytucji praw i wolności w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych, Francji i Republice Federalnej Niemiec. Zwrócono także uwagę na realizację praw człowieka w państwach totalitarnych, socjalistycznych i faszystowskich oraz realizowaną w latach 1948–1990 w RPA doktrynę apartheidu. W dalszych podrozdziałach dokonano klasyfikacji, podmiotów oraz ograniczeń i gwarancji praw i wolności. Zwieńczenie rozdziału stanowi omówienie obowiązków obywatelskich.

Rozdział ósmy poświęcony jest władzy wykonawczej. Scharakteryzowano tu formy rządu oraz jego funkcje w różnych modelach: parlamentarnych, prezydenckich i mieszanych. Rozdział dziewiąty dotyczy organizacji funkcjonowania władzy sądowniczej. Rozważenia rozpoczynają się od pojęcia sprawiedliwości, a dalej roli władzy sądowniczej pośród innych czynników władz. Za podstawę judykatury przyjęto niezawisłość i bezstronność. Skupiono się na omówieniu zasad procesowych, odpowiedzialności sędziów oraz orzeczeń sądowych. Wskazano także na cele i funkcje sądów konstytucyjnych oraz doktrynalne uzasadnienie tych sądów w Europie. Dalej znajdziemy rozważania o „dyfuzyjnym” i „skoncentrowanym” modelu sądownictwa konstytucyjnego. Model dyfuzyjny to powierzenie kontroli konstytucyjności sądom powszechnym (Stany Zjednoczone, Szwajcaria, kraje skandynawskie). W modelu skoncentrowanym występuje jeden organ orzekający o kolizjach aktów niższego rzędu z konstytucją. Rozdział dziesiąty dotyczy pojęcia samorządu, jego relacji z państwem oraz statusu publicznoprawnego. Kolejny rozdział omawia organy i instytucje ochrony prawa rozumiane jako organy kontrolne i nadzorujące. Zaliczono do nich rzecznika praw człowieka, prokuraturę oraz inne organy kontroli.

Rozdział dwunasty poświęcony został konstytucyjnoprawnemu statusowi Unii Europejskiej, w tym suwerenności państw członkowskich. Główne tematy to: podejmowanie decyzji w UE poprzez pryzmat delegowania uprawnień w zakresie stanowienia prawa, respektowanie tożsamości narodowej oraz zasady lojalności, terytoria państw narodowych w kontekście przestrzeni UE, prymat prawa UE a rozwiązywanie konfliktów pomiędzy konstytucjami państw narodowych a prawem UE, problemy „narodu europejskiego”, obywatelstwo UE i Parlament Europejski. Rozważania zwieńcza omówienie instytucjonalnej równowagi pomiędzy władzami UE.

Tom drugi, zatytułowany *Prawo konstytucyjne (system konstytucyjny Republiki Słowackiej)*, uwzględnia systematykę konstytucji słowackiej. Pierwsze trzy rozdziały poświęcone zostały teorii konstytucji, historii rozwoju konstytucjonalizmu słowackiego oraz charakterystyce obowiązującej słowackiej ustawy zasadniczej. Kolejne rozdziały (od czwartego do jedenastego) analizują normy i instytucje słowackiego prawa

konstytucyjnego, zasady ustroju politycznego, jak też odnoszące się do ustroju społecznego, ekonomicznego i ekologii. Stosowne rozważania poświęcono konstytucyjnemu katalogowi praw i wolności człowieka i obywatela. Omówiona została zasada państwa unitarnego, obywatelstwo, symbole państwowe, język i odznaczenia państwowe. Następnie przybliżono organizację samorządu, zakres jego organów oraz wydawanych przez nie aktów prawnych. Kolejne rozdziały omawiają funkcjonowanie parlamentu (*Národná rada slovenskej republiky*), prezydenta Republiki Słowackiej oraz rządu (*vláda*). Wyraźnie głowa państwa zaliczana jest tu do władzy wykonawczej. Opracowanie kończą rozważania na temat władzy sądowniczej (*súdna moc*), w tym trybunału konstytucyjnego (*ústavný súd*) oraz organów ochrony prawa, do których zaliczono: prokuraturę, rzecznika praw obywatelskich (*Verejný ochranca práv*), Najwyższą Izbę Kontroli (*Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky*), komorników, notariuszy, adwokatów i mediatorów¹.

Analiza poszczególnych instytucji ustrojowych oparta została na interpretacji norm konstytucyjnych, ustaleniach doktryny słowackiego prawa konstytucyjnego i ocenach formułowanych w perspektywie komparatystycznej, a także orzecznictwa słowackiego trybunału konstytucyjnego oraz europejskich sądów chroniących prawa człowieka.

Recenzowane opracowanie to skrupulatnie przygotowany i źródłowo obudowany podręcznik nauki o państwie współczesnym. Podkreślić należy istotny wkład do nauki prawa konstytucyjnego także dla teoretyków w innych państwach, w szczególności zajmujących się badaniami komparatystycznymi. Oba tomy wyróżniają się logicznym i proporcjonalnym układem materiału, przejrzystością ujęcia tematu oraz rozwagą w formułowaniu tez, ocen i sądów. Wysiłki zmierzające do stworzenia zwartego systemu prawa konstytucyjnego Republiki Słowackiej należy ocenić wysoko. Opracowanie to ma wartość nie tylko informacyjną, lecz także teoretyczną i praktyczną – odzwierciedla ewolucję i istotne zmiany instytucji słowackiego prawa konstytucyjnego. Podkreślić trzeba także wykorzystanie bogatej wielojęzycznej literatury tematu. Profesor L. Cibulka wraz ze swymi pracownikami wnosi poważny wkład do studiów nad nauką o państwie i konstytucjonalizmie współczesnym. Recenzowane opracowanie daje dobre świadectwo wysokiego poziomu nauki prawa konstytucyjnego w Republice Słowackiej. Na uznanie zasługuje również forma, w jakiej dokonano prezentacji słowackiego środowiska konstytucjonalistów wobec zagranicy.

Stanislav Sagan

¹ Organ ten nie znalazł się w spisie treści omówiony został na ss. 373–378 w rozdziale II tomu.